

ಶಾಂಕರ ಭಾಷ್ಯ ಸಮೀತ ಈಶಾವಾಸ ಉಪನಿಷತ್ತು

ಸ್ವಾಮಿ ವೀರೇಶಾನಂದ

(ಮೂಲ, ಪದಾರ್ಥ, ಅನುವಾದ, ಶಂಕರಭಾಷ್ಯದ ಮೂಲ, ಶಂಕರಭಾಷ್ಯದ ಅನುವಾದ ಹಾಗೂ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು)

ಭಾಗ ೪

ಭಾಷ್ಯ : ಅಥ ಇದಾನೀಮ್ ಅವಿದ್ವನ್ ನಿಂದಾರ್ಥಃ ಅಯಂ ಮಂತ್ರಃ ಆರಭ್ಯತೇ |

ಈಗ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದೆ.

ಅಸುರ್ಯಾ ನಾಮ ತೇ ಲೋಕಾ ಅಂಧೇನ ತಮಸಾವೃತಾಃ |

ತಾಂಸ್ತೇ ಪ್ರೇತ್ಯಾಭಿಗಚ್ಛಂತಿ ಯೇ ಕೇ ಚಾತ್ಮಹನೋ ಜನಾಃ || ೩ ||

ಅಸುರ್ಯಾಃ ನಾಮ = ಅಸುರರಿಗೆ ಸೇರಿದ ತೇ ಲೋಕಾಃ = ಆ ಲೋಕಗಳು ಅಂಧೇನ ತಮಸಾ = ಕುರುಡುಗತ್ತಲಿನಿಂದ ಆವೃತಾಃ = ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಯೇ ಕೇ ಚ = ಯಾರು ಆತ್ಮಹನಃ ಜನಾಃ = ಆತ್ಮವನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೋ ತೇ = ಅಂಥವರು ಪ್ರೇತ್ಯ = ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ತಾನ್ = ಆ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಅಭಿಗಚ್ಛಂತಿ = ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತಾರೆ.

ಆ ಲೋಕಗಳು ಅಸುರರಿಗೆ ಸೇರಿದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕುರುಡುಗತ್ತಲು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಯಾರು ಆತ್ಮವನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೋ, ಅಂಥವರು ದೇಹಪರಿತ್ಯಾಗದ ನಂತರ ಆ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿಸೇರುತ್ತಾರೆ.

ಭಾಷ್ಯ : ಅಸುರ್ಯಾಃ ಪರಮಾತ್ಮಭಾವಮ್ ಅದ್ವಯಮ್ ಅಪೇಕ್ಷ್ಯ ದೇವಾದಯಃ ಅಪಿ ಅಸುರಾಃ | ತೇಷಾಂ ಚ ಸ್ವಭೂತಾ ಲೋಕಾಃ ಅಸುರ್ಯಾಃ ನಾಮ | ನಾಮ ಶಬ್ದಃ ಅನರ್ಥಕಃ ನಿಪಾತಃ | ತೇ ಲೋಕಾಃ ಕರ್ಮಫಲಾನಿ ಲೋಕೈರಂತೇ ದೃಶ್ಯಂತೇ ಭುಜ್ಯಂತೇ ಇತಿ ಜನ್ಮಾನಿ | ಅಂಧೇನ ಅದರ್ಶನಾತ್ಮಕೇನ ಅಜ್ಞಾನೇನ ತಮಸಾ ಆವೃತಾಃ ಅಚ್ಛಾದಿತಾಃ | ತಾನ್ ಸ್ವಾವರಾಂತಾನ್, ಪ್ರೇತ್ಯ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ದೇಹಮ್ ಅಭಿಗಚ್ಛಂತಿ ಯಥಾಕರ್ಮ ಯಥಾಶ್ರುತಮ್ | ಯೇ ಕೇ ಚ ಆತ್ಮಹನಃ ಆತ್ಮಾನಂ ಘ್ನಂತಿ ಇತಿ ಆತ್ಮಹನಃ | ಕೇ? ತೇ ಜನಾಃ ಯೇ ಅವಿದ್ವಾಂಸಃ | ಕಥಂ ತೇ ಆತ್ಮಾನಂ ನಿತ್ಯಂ ಹಿಂಸಂತಿ? ಅವಿದ್ಯಾದೋಷೇಣ ವಿದ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಆತ್ಮನಃ ತಿರಸ್ಕರಣಾತ್ ವಿದ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಆತ್ಮನಃ ಯತ್ಕಾರ್ಯಂ ಫಲಮ್ ಅಜರಾಮರತ್ವಾದ್ವಿ ಸಂವೇದನಾದಿಲಕ್ಷಣಮ್, ತತ್ ಹತ್ಯಸ್ಯೇವ ತಿರೋಭೂತಂ ಭವಂತಿ ಪ್ರಾಕೃತಾ ಅವಿದ್ವಾಂಸೋ ಜನಾ ಆತ್ಮಹನಃ ಇತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ | ತೇನ ಹಿ ಆತ್ಮಹನನದೋಷೇಣ ಸಂಸರಂತಿ ತೇ |

ಅಸುರ್ಯಾಃ = ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವು ಅದ್ವಯವಾದುದು, ಅಂದರೆ, ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎರಡನೆಯದು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದಲ್ಲಿ (ದ್ವೈತ ಭಾವನೆಯಿರುವ) ದೇವತೆಗಳು ಮುಂತಾದವರು ಕೂಡ ಅಸುರರೇ, ರಾಕ್ಷಸರೇ ಸರಿ. ಅವರಿಗೆ ಸೇರಿರುವ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಅಸುರ್ಯಾಃ ಎಂದು ಹೆಸರು. (ಅಂದರೆ, ಅಸುರರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಲೋಕಗಳು ಎಂದರ್ಥ.) ನಾಮ ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದವು ನಿಪಾತ. ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲ. ತೇ ಲೋಕಾಃ = ಆ ಲೋಕಗಳು ಎಂದರೆ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲರೂಪವಾದ ಜನ್ಮಗಳು. ಲೋಕ ಎಂದರೆ ನೋಡಲ್ಪಡುವುದು, ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಇವು ಉಂಟಾಗುವುದು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ (ಹೀಗಾಗಿ ಲೋಕಗಳು ಎಂದರೆ ಜನ್ಮಗಳು ಎಂದರ್ಥ). ಅವು ಅಂಧೇನ = ಕುರುಡುಗತ್ತಲೆಯಂತಿರುವ ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ತಮಸಾ ಆವೃತಾಃ = ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ಮುಸುಕಿಕೊಂಡಿವೆ, ಆವೃತವಾಗಿವೆ. ತಾನ್ = ಆ (ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದ ಜನ್ಮದಿಂದ ಹಿಡಿದು) ಸಸ್ಯಗಳ ಜನ್ಮದ ತನಕ ಇರುವ ದೇಹಗಳನ್ನು ಪ್ರೇತ್ಯ = ತ್ಯಜಿಸಿದ ಜೀವಿಗಳು ಅಭಿಗಚ್ಛಂತಿ = ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಮತ್ತು ತಾವು ಮಾಡಿದ ಧ್ಯಾನ ಹಾಗೂ ಉಪಾಸನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಹಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಯೇ ಕೇ ಚ ಆತ್ಮಹನಃ = ಯಾರು ಆತ್ಮವನ್ನು ಕೊಲೆಮಾಡುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಆತ್ಮಹನರು.

ಪ್ರಶ್ನೆ: ಎಂಥವರನ್ನು ಆತ್ಮಹನರು ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು?

ಉತ್ತರ: ಜನಾಃ =ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರನ್ನು; ಯಾರು ಆತ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳೋ ಅವರನ್ನು.

ಪ್ರಶ್ನೆ : ಅವರು ನಿತ್ಯವಸ್ತುವಾಗಿರುವ ಆತ್ಮವನ್ನು ಹೇಗೆತಾನೆ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೆ ?

ಉತ್ತರ: ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವಂಥ ತತ್ವವಾದ ಆತ್ಮವನ್ನು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅವಿದ್ಯೆಯ ದೋಷದಿಂದ ಮರೆಮಾಚಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವಂಥ ಆತ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಮುಕ್ತಿಲ್ಲದ, ಮರಣವೇ ಇಲ್ಲದ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಅನುಭವವನ್ನು ಫಲವಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ತಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರು ಈ ಬಗೆಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಕೂಡ ಕೊಲ್ಲುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮರೆಮಾಚಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಇರುತ್ತಾರೆ ಅಂದರೆ ನಷ್ಟಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ, ಆತ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಉಪನಿಷತ್ತು ಆತ್ಮಹನರು ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಆತ್ಮದ ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಈ ದೋಷ ದಿಂದಲೇ ಅವರು ಹುಟ್ಟುಸಾವುಗಳ ಸರಣಿಯ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನೇ ಸಂಸಾರವೆಂದು ಕರೆಯುವುದು.

ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು:

ಅಸುರರು, ಆತ್ಮಹನರು : ಉಪನಿಷತ್ತು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಗಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರನ್ನು ನಿಂದಿಸಿರುವ ರೀತಿ ಇದು. ಈ ನಿಂದೆಯ ಉದ್ದೇಶ ಎಲ್ಲರೂ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಮುಕ್ತರಾಗಲಿ ಎಂದೇ ಹೊರತು, ಬೇರೆ ಯಾವ ದುರುದ್ದೇಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ, ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ಯಾವ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದರೂ, ಅವರು ಅಸುರರೇ, ರಾಕ್ಷಸರೇ ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ, ಅವರು ಕೀಳುಮಟ್ಟದವರು ಎಂದರ್ಥ. ಅಂಥವರು ಆತ್ಮವನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲುವಂಥವರು. ನಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯಮಯವಾದ ಆತ್ಮವು ಅಮೃತರೂಪವಾದುದು, ಅದಕ್ಕೆ ಸಾವಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ಎಂದರೆ ಆತ್ಮವು ನಮ್ಮ ನಿಜಸ್ವರೂಪ ಎಂಬ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳದೆ, ಅದನ್ನು ಮರೆಯಾಗಿರಿಸಿ, ದೇಹ-ಮನಸ್ಸು-ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಒಕ್ಕೂಟವೇ ಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪ ಎಂಬ ಅವಿದ್ಯೆಯ ಭಾವದಿಂದ ಇರುವುದು. ಈ ಅವಿದ್ಯೆಯು ಜನನ-ಮರಣಗಳ ಪ್ರವಾಹರೂಪವಾದ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಭಾಷ್ಯ : ಯಸ್ಯ ಆತ್ಮನಃ ಹನನಾದ್ ಅವಿದ್ವಾಂಸಃ ಸಂಸರಂತಿ, ತದ್ವಿಪರ್ಯಯೇಣ ವಿದ್ವಾಂಸಃ ಮುಚ್ಯಂತೇ ಅನಾತ್ಮಹನಃ, ತತ್ ಕೀದೃಶಮ್ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವಮ್ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ |

ಆತ್ಮವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ, ಅಂದರೆ ಅದರ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ, ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಜನರು ಜನನ-ಮರಣ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳು ಆತ್ಮವನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ ಇರುವುದರಿಂದ, ಅಂದರೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂಥ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವೇನು ಎಂದು ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಅನೇಜದೇಕಂ ಮನಸೋ ಜವೀಯೋ

ನೈನದ್ದೇವಾ ಆಪ್ನುವನ್ ಪೂರ್ವಮರ್ಷತ್ |

ತದ್ವಾದ್ತೋಽನ್ಯಾ ನತ್ಯೇತಿ ತಿಷ್ಠತ್

ತಸ್ಮಿನ್ನಪೋ ಮಾತರಿತ್ವಾ ದಧಾತಿ || ೪ ||

(ತತ್ = ಆ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವು) ಅನೇಜತ್ = ಕಂಪನ ಅಥವಾ ಚಲನರಹಿತವಾದುದು. ಏಕಂ= ಒಂದೇ ಇರುವಂಥದ್ದು. (ಆದರೂ) ಮನಸಃ= ಮನಸ್ಸಿಗಿಂತಲೂ ಜವೀಯಃ = ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ದೇವಾಃ = ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಏನತ್= ಇದನ್ನು ನ ಆಪ್ನುವತ್= ತಲುಪಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. (ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮವು) ಪೂರ್ವಮ್ = (ಅವುಗಳಿಗಿಂತ) ಮುಂಚೆಯೇ ಅರ್ಷತ್= ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ತತ್=ಆ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವು ತಿಷ್ಠತ್=ನಿಂತುಕೊಂಡೇ ಧಾವತಃ ಅನ್ಯಾನ್ = ಓಡುತ್ತಿರುವ ಇತರರನ್ನು (ಮನಸ್ಸು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮುಂತಾದವು) ಅತ್ಯೇತಿ= ದಾಟಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ತಸ್ಮಿನ್ (ಸತಿ) = ಆದರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾತರಿತ್ವಾ = ವಾಯು ಅಥವಾ ಸೂತ್ರಾತ್ಮವು ಅಪಃ= ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ದಧಾತಿ= (ಅಗ್ನಿ, ಸೂರ್ಯ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ) ಹಂಚಿಕೊಡುತ್ತದೆ. (ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥ - ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿದೆ.)

ಆ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವು ಕಂಪನ ಅಥವಾ ಚಲನರಹಿತವಾದುದು. ಒಂದೇ ಇರುವಂಥದ್ದು. ಆದರೂ ಮನಸ್ಸಿಗಿಂತ ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಈ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಲುಪಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ ಆತ್ಮವು ಮುಂದೆ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವು ತಾನು ನಿಂತುಕೊಂಡೇ ಓಡುತ್ತಿರುವ ಇತರರನ್ನು (ಮನಸ್ಸು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮುಂತಾದವು) ದಾಟಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇದರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಯು, ಸೂತ್ರಾತ್ಮ ಅಥವಾ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭವು ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಅವೆಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿದೆ.

ಭಾಷ್ಯ : ಅನೇಜತ್ ನ ಏಜತ್ | 'ಏಜ್ಯ ಕಂಪನೇ', ಕಂಪನಂ ಚಲನಂ ಸ್ವಾವಸ್ಥಾಪ್ರಚ್ಯುತಿಃ, ತದ್ವರ್ಜಿತಮ್, ಸರ್ವದಾ ಏಕ ರೂಪಮ್ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಚ್ಚ ಏಕಂ ಸರ್ವಭೂತೇಷು | ಮನಸಃ ಸಂಕಲ್ಪಾದಿಲಕ್ಷಣಾತ್ ಜವೀಯಃ ಜವವತ್ತರಮ್ | ಕಥಂ ವಿರುದ್ಧ ಮುಚ್ಯತೇ | ಧ್ರುವಂ ನಿಶ್ಚಲಮಿದಮ್, ಮನಸಃ ಜವೀಯಃ ಇತಿ ಚ ? ನೈಷ ದೋಷಃ, ನಿರುಪಾಧಿ ಉಪಾಧಿಮತ್ತ್ವೇನ ಉಪಪತ್ತೇ | ತತ್ರ ನಿರುಪಾಧಿಕೇನ ಸ್ವೇನ ರೂಪೇಣ ಉಚ್ಯತೇ ಅನೇಜದೇಕಮ್ ಇತಿ | ಮನಸಃ ಅಂತಃಕರಣಸ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪವಿಕ್ಲಲ್ಪಕ್ಷಣಸ್ಯ ಉಪಾಧೇಃ ಅನುವರ್ತನಾತ್ | ಇದ ದೇಹಸ್ಯ ಮನಸಃ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾದಿದೂರಸ್ಥಸಂಕಲ್ಪನಂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರಾತ್ ಭವತಿ ಇತ್ಯತಃ ಮನಸೋ ಜವಿಷ್ಣುತ್ವಂ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಮ್ | ತಸ್ಮಿನ್ ಮನಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾದೀನ್ ದ್ರುತಂ ಗಚ್ಛತಿ ಸತಿ, ಪ್ರಥಮಪ್ರಾಪ್ತಃ ಇವ ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯಾಭಾಸೋ ಗೃಹ್ಯತೇ | ಅತಃ ಮನಸಃ ಜವೀಯಃ ಇತ್ಯಾಹ | ನೈನದ್ದೇವಾಃ, ದ್ಯೋತನಾತ್ ದೇವಾಃ ಚಕ್ಷುರಾದೀನಿ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ, ಏನತ್ ಪ್ರಕೃತಮ್ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವಂ ನ ಆಪ್ನವನ್ ನ ಪ್ರಾಪ್ತವಂತಃ | ತೇಭ್ಯಃ ಮನಃ ಜವೀಯಃ | ಮನೋವ್ಯಾಪಾರವ್ಯವಹಿತತ್ವಾದ್ ಆಭಾಸ ಮಾತ್ರಮಪಿ ಆತ್ಮನಃ ನೈವ ದೇವಾನಾಂ ವಿಷಯೀಭವತಿ | ಯಸ್ಮಾತ್ ಜವನಾತ್ ಮನಸಃ ಅಪಿ ಪೂರ್ವಮರ್ಷತ್ ಪೂರ್ವಮೇವ ಗತಮ್, ವ್ಯೋಮವದ್ ವ್ಯಾಪಿತಾತ್ |

ಅನೇಜತ್ = ಅಲುಗಾಡದೆ ಇರುವುದು. ಏಜ್ಯ ಧಾತುವಿಗೆ ಕಂಪನ ಎಂದರ್ಥ, ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಈಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಜಾರುವುದು. ಅದು ಇಲ್ಲದಿರುವುದೇ ಅನೇಜತ್. ಅಂದರೆ ಯಾವತ್ತೂ ಒಂದೇ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತಿರುವುದು ಎಂದರ್ಥ, ಅಂಥ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವು ಏಕಂ = ಎಲ್ಲ ಜೀವರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಇದ್ದುಕೊಂಡಿದೆ. **ಮನಸಃ ಜವೀಯಃ** = ಸಂಕಲ್ಪ-ವಿಕ್ಲಲ್ಪಸ್ವರೂಪದ ಮನಸ್ಸಿಗಿಂತಲೂ ಇದು ಹೆಚ್ಚು ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುವಂಥದ್ದು.

ಆಕ್ಷೇಪಃ ಇದೇನು, 'ಈ ಆತ್ಮವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಚಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ ; ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸಿಗಿಂತ ವೇಗವಾಗಿರುವುದು' ಎಂಬ ಈ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಹೇಳಿಕೆ ವಿರೋಧಾಭಾಸದಿಂದ ಕೂಡಿದೆಯಲ್ಲ!

ಸಮಾಧಾನಃ ಇದರಲ್ಲೇನೂ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ನಿರುಪಾಧಿಕ (ಉಪಾಧಿ ಇಲ್ಲದೇ ಇರುವುದು) ಮತ್ತು ಉಪಾಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಎಂದು ವಿಭಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ, ಈ ಮೇಲಿನ ಹೇಳಿಕೆಯು ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಆತ್ಮದ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ **ಅನೇಜದೇಕಮ್** = ಅಲುಗಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಒಂದೇ ಆಗಿರುವುದು ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳುತ್ತದೆ. **ಮನಸಃ** = ಅಂತಃಕರಣವು ಸಂಕಲ್ಪವಿಕ್ಲಲ್ಪರೂಪವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಆತ್ಮವು ಉಪಾಧಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ. ದೇಹದ ಒಳಗೆ ಇರುವ ಮನಸ್ಸು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವೇ ಮೊದಲಾದ ಅತ್ಯಂತದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮನಸ್ಸು ಅತ್ಯಂತ ವೇಗವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಅಂಥ ಮನಸ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ಮುಂತಾದ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತ ವೇಗವಾಗಿ ತಲುಪಿದಾಗ, ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಲುಪಿದ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಉಪನಿಷತ್ತು, ಆತ್ಮವು 'ಮನಸ್ಸಿಗಿಂತಲೂ ವೇಗವಾಗಿದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು.

ದೇವಾಃ = ಯಾವುದು ಬೆಳಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದು ದೇವ. ಇಲ್ಲಿ ದೇವಾಃ ಎಂದರೆ ಕಣ್ಣು ಮುಂತಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು. ಅವುಗಳು ವಿಷಯವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬೆಳಗುತ್ತವೆ, ಅಂದರೆ ಅವುಗಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳು **ಏನತ್** = ಪ್ರಸ್ತುತ ನಾವು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಆತ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ನಾಪ್ನವನ್ = ಸಮೀಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮನಸ್ಸು ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು ಆತ್ಮನ ನಡುವೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗಿಂತ ಮನಸ್ಸು ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಮನಸ್ಸಿಗಿಂತ ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಮೂಡಿರುವ ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಕೂಡ ಈ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಂದರೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ವಿಷಯವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮವು ಆಕಾಶದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ತತ್ತ್ವವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಅತ್ಯಂತ ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸಿದರೂ ಕೂಡ, **ಪೂರ್ವಮರ್ಷತ್** = ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಚೈತನ್ಯದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ತಲುಪಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.

ಭಾಷ್ಯ : ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ತದಾತ್ಮತತ್ತ್ವಂ ಸರ್ವಸಂಸಾರಧರ್ಮವರ್ಚಿತಂ ಸ್ವೇನ ನಿರುಪಾಧಿಕೇನ ಸ್ವರೂಪೇಣ ಅವಿಕ್ರಿಯಮೇವ ಸತ್, ಉಪಾಧಿಕೃತಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಸಂಸಾರವಿಕ್ರಿಯಾಃ ಅನುಭವತಿ ಇವ ಅವಿವೇಕಿನಾಂ ಮೂಢಾನಾಮ್ ಅನೇಕಮಿವ ಚ ಪ್ರತಿದೇಹಂ ಪ್ರತ್ಯವಭಾಸತೇ ಇತಿ ಏತದ್ ಆಹ | ತತ್ ಧಾವತಃ ದ್ರುತಂ ಗಚ್ಛತಃ ಅನ್ಯಾನ್ ಆತ್ಮವಿಲಕ್ಷಣಾತ್ ಮನೋವಾಗಿಂದ್ರಿಯಪ್ರಭೃತೀನ್ ಆತ್ಮೇತಿ ಅತೀತ್ಯ ಗಚ್ಛತೀವ | ಇವಾರ್ಥಂ ಸ್ವಯಮೇವ ದರ್ಶಯತಿ | ತಿಷ್ಠದಿತಿ, ಸ್ವಯಮ್ ಅವಿಕ್ರಿಯಮೇವ ಸತ್ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಸ್ಮಿನ್ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವೇ ಸತಿ ನಿತ್ಯಚೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವೇ, ಮಾತರಿತ್ವಾ ಮಾತರಿ ಅಂತರಿಕ್ಷೇ ಶ್ವಯತಿ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಮಾತರಿತ್ವಾ ವಾಯುಃ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಭೃತ್

ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕಃ, ಯದಾಶ್ರಯಾಣಿ ಕಾರ್ಯಕರಣಜಾತಾನಿ ಯಸ್ಮಿನ್ ಓತಾನಿ ಪ್ರೋತಾನಿ ಚ, ಯತ್ ಸೂತ್ರಸಂಜ್ಞಕಂ ಸರ್ವಸ್ಯ ಜಗತಃ ವಿಧಾರಯಿತ್ಯ, ಸ ಮಾತರಿಶ್ವಾ, ಅಪಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಚೇಷ್ಟಾಲ್ಪಕ್ಷಣಾನಿ ಅಗ್ನಿ-ಆದಿತ್ಯ-ಪರ್ಜನ್ಯಾದೀನಾಂ ಜ್ವಲನ-ದಹನ-ಪ್ರಕಾಶ-ಅಭಿವರ್ಷಣಾದಿಲ್ಪಕ್ಷಣಾನಿ, ದಧಾತಿ ವಿಭಜತಿ ಇತ್ಯರ್ಥಃ, ಧಾರಯತೀತಿ ವಾ ; 'ಭೀಷಾಸ್ಮಾದ್ಧಾತಃ ಪವತೇ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಭ್ಯಃ | ಸರ್ವಾ ಹಿ ಕಾರ್ಯಕರಣವಿಕ್ರಿಯಾಃ ನಿತ್ಯಚೈತನ್ಯಾತ್ಮಸ್ವರೂಪೇ ಸರ್ವಾಸ್ವದಭೂತೇ ಸತ್ಯೇವ ಭವಂತಿ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಆ ಆತ್ಮತತ್ವವು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿದೆ; ಜನನಮರಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಂಸಾರದ ಗುಣಗಳು ಯಾವುವೂ ಅದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅದು ತನ್ನ ಉಪಾಧಿರಹಿತವಾದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕ್ರಿಯೆಯ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅವಿವೇಕಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಮೂಢರೂ ಆದ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ, ಉಪಾಧಿಗಳ (ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಇತ್ಯಾದಿ) ಸಂಬಂಧದಿಂದ, ಸಂಸಾರದ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೀಗೆ ಮುಂದುವರಿದು ಹೇಳುತ್ತದೆ: **ತತ್ ಧಾವತಃ** = ಆ ಆತ್ಮವಸ್ತುವು ವೇಗವಾಗಿ ಧಾವಿಸುತ್ತಿರುವ ತನಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು **ಅತ್ಯೇತಿ** = ಹಿಂದೆ ಸರಿಸಿ ಬಿಡುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ಹಿಂದೆ ಸರಿಸಿಬಿಡುವಂತೆ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಉಪನಿಷತ್ತೇ ಮುಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. **ತಿಷ್ಠದಿತಿ** = ತಾನು ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದೇ, ಅಲುಗಾಡದೆಯೇ. ಅಂದರೆ, ತಾನು ಯಾವ ವಿಕಾರವನ್ನೂ ಹೊಂದದೆಯೇ (ವೇಗವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ.)

ಮಾತರಿಶ್ವಾ = ಮಾತರಿ ಎಂದರೆ ಅಂತರಿಕ್ಷ ಶ್ವಯತಿ ಅಂದರೆ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದರ್ಥ. ಇವೆರಡೂ ಸೇರಿ, ಮಾತರಿಶ್ವಾ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾತರಿಶ್ವಾ ಎಂದರೆ ವಾಯು, ಎಲ್ಲರ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿರುವಂಥದ್ದು, ಕ್ರಿಯೆಯೇ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಉಳ್ಳದ್ದು. ದೇಹ-ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಒಕ್ಕೂಟಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇದನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿವೆ; ಅಲ್ಲದೆ, ಮಾತರಿಶ್ವ ಎಂಬ ಈ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಓತಪ್ರೋತವಾಗಿ ಆಡಕಗೊಂಡಿವೆ, ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರ ಎಂದೂ ಹೆಸರಿದೆ. ಇದು ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ವಿಶ್ವತತ್ತ್ವ ನಿತ್ಯಚೈತನ್ಯರೂಪವಾಗಿರುವ ಆ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವು ಇದ್ದರೇನೇ ಈ ಮಾತರಿಶ್ವವು **ಅಪಃ** = ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ಅಂದರೆ ಜೀವರಾಶಿಗಳ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು - ಅಗ್ನಿಯ ಉರಿಯುವ ಕಾರ್ಯ, ಸೂರ್ಯನ ಸುಡುವ ಮತ್ತು ಬೆಳಕು ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಮೋಡದ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು **ದಧಾತಿ** = ಇಂಥವರಿಗೆ ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯ ಎಂದು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ದಧಾತಿ ಎಂದರೆ ಆಯಾ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿದೆ ಎಂದೂ ಅರ್ಥ ಮಾಡಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣವಿದೆ: 'ಆತನ ಭಯದಿಂದ ಗಾಳಿಯು ಬೀಸುತ್ತದೆ' (**ತ್ವತ್ತಿರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತು, ೨.೮.೧**). ಒಟ್ಟಾರೆ ಅರ್ಥವೇನೆಂದರೆ, ದೇಹ-ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಒಕ್ಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕೂಡ ನಿತ್ಯವೂ ಚೈತನ್ಯ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿಯೇ ಇರುವ, ಎಲ್ಲ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿರುವ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವು ಇದ್ದರೇನೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು.

ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು:

ಉಪಾಧಿಸಹಿತ ಮತ್ತು ಉಪಾಧಿರಹಿತ : ಈ ಮಂತ್ರವು ಒಂದು ರೀತಿಯ ಒಗಟಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಆತ್ಮವು ಆಕಾಶದಂತೆ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಚಲನೆಯೂ ಇಲ್ಲ ಮತ್ತು ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವವಾಗಿದೆ. ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉಪಾಧಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಉಪಾಧಿಯೆಂದರೆ ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ವಸ್ತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಮಡಕೆಯ ಒಳಗೆ ಒಂದು ಆಕಾಶವಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅದನ್ನು ಘಟಾಕಾಶ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇದು ನಿಜವಾದ ಆಕಾಶವಲ್ಲ. ಸರ್ವತ್ರ ಇರುವ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಮಡಕೆಯು ಉಪಾಧಿಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಘಟಾಕಾಶ ಎಂಬುದು ಅವಿದ್ಯೆಯ ಭಾವನೆ ಅಷ್ಟೆ. ನಿಜವಾಗಿ ಇರುವುದು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಆಕಾಶ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉಪನಿಷತ್ತು ಆತ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ಚಲನರಹಿತವಾದುದು, ಏಕಮಾತ್ರವಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದೆ. ಇದು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ, ಉಪಾಧಿರಹಿತ ಸ್ಥಿತಿ. ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಉಪಾಧಿಗಳಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂದರೆ ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯವೇ ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸೀಮಿತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಚಿಂತಿಸುವುದು, ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದ ಆರಿವಿನ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿ ಇರುವುದು ಚೈತನ್ಯವಸ್ತುವಾದ ಆತ್ಮವೇ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯು ಉಪಾಧಿಸಹಿತ ದೃಷ್ಟಿ, ಅಂದರೆ, ಆತ್ಮವನ್ನು ಅದರ ಉಪಾಧಿಗಳ ಮೂಲಕ ನೋಡುವುದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಮನಸ್ಸು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತದೆಯೋ, ಇದಾಗಲೇ ಅಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯ ಮತ್ತು ಅರಿವು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸು ಕಂಡುಕೊಂಡ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯ ಆತ್ಮ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ. ವೇದಾಂತದ ಜ್ಞಾನಶಾಸ್ತ್ರದ ಈ ಗಹನವಾದ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಉಪನಿಷತ್ತು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿ ಸಂಕೇತಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ : ಆತ್ಮವು ಇಂದ್ರಿಯ-ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗಿಂತ ವೇಗವಾಗಿ ಧಾವಿಸುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತವೆಯೋ, ಅಲ್ಲಿ ಅದಾಗಲೇ ಆತ್ಮವು ಅವುಗಳನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು. ಈ ಮಾತುಗಳು ಆತ್ಮವಸ್ತುವಿನ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ, ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ಮಾನಸಿಕ ಮತ್ತು ಶಾರೀರಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಆತ್ಮಚೈತನ್ಯವೇ ಆಧಾರಭೂತವಾದುದು ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

(ಮುಂದುವರಿಯುವುದು)